

(1) ויקרא פרק יט

(יח) לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה':

(2) אור החיים על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום וגו' רבותינו ז"ל אמרו (יומא כג) נקימה הוא שעושה לו כמעשהו הרע, נטירה שלא יאמר לו לא אעשה לך כמעשיך, וכפי זה נתן טעם הכתוב למצוה זו בסמיכות ואהבת לרעך כמוך, פירוש כי ה' חפץ שתהיה אוהב רעך כמוך, ואם אתה אומר לו כן, הרי גלית דעתך כי טמון היה בלבך מעשהו בלתי הגון לך, ונתן טעם לדבר אני ה', פירוש על דרך אומרם שבאמצעות יחוד הלבבות מתייחד שמו יתברך, להיות שכל ישראל הם ענפי שם הוי"ה ברוך הוא, דכתיב (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו:

(3) העמק דבר על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום וגו'. אם אפילו חטא ודאי נגדך מכ"מ נקמה אינה מדת הקדושה בישראל ולא תטור. לא תשמור העת לעשות רעה. דגם בזה יתרבה השנאה ומדנים ופרעות השלום:

(4) רשב"ם על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום - לגמול לו רעה תחת רעה:
ולא תטור - אפי' בלבבך אלא עבור על מדתך:

(5) רש"י על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום - (יומא כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה
א"ל השאילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם:

(6) חזקוני על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום - לפי שהחימה מכבשתך, אבל הקב"ה שהוא כובש את החימה כתיב נוקם ה' ובעל חימה.
ולא תטור - בממון דבר הכתוב, אבל בשל גוף, אינו זקוק למחול לו עד שיפיסנו.
לא תקום - במעשה.
ולא תטור - במחשבה.

לא תקום - פרש"י, אמר לו השאילני מגלך וכו' וא"ת מאי שנא שאין הקב"ה מזהיר בלאו על אותו שלא רצה על לא דבר להשאיל לחבירו כליו ועל זה שיש לו עליו טענה גדולה שלא רצה להשאילו תחלה הזהיר בלאו.

(7) וי"ל שהראשון לא הניח להשאיל לו אלא מחמת צרות עין שהיה מגלו חביב עליו ואין הקב"ה מכריחו להשאיל כליו שלא מרצונו. אבל זה שהיה משאיל לו לולי השנאה שהוא רוצה להנקם, אם כן מחמת שנאה הוא עושה כך, לפיכך אמר הקב"ה תנצח האהבה שיש לך עמו את השנאה שיש לך עמו ומתוך כך יבא שלום בעולם.

(8) ספר משכיל לדוד על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום וכו' השאילני מגלך וכו'. כן הלשון בת"כ ואיכא למידק אמאי בנקימה התחיל במגל ובנטירה הפך והתחיל בקרדום. ונלע"ד משום דסתם מגל הוא לקצור התבואה שהוא דבר רך ואינו מתקלקל אבל קרדום סתמו לבקוע עצים ודברים קשים והוא מתקלקל ונפגם ובזה מובן דבנקימה נקט הכי לרבותא כלומר אמר ליה השאילני מגלך שהוא דבר שאינו מתקלקל וא"ל לאו למחר אמר לי' השאילני קרדומך שהוא דבר המתקלקל אפ"ה אינו יכול ליפטר מלהשאילו ולומר בשלמא אם היה שואלני המגל הייתי נותן לו אע"פ שהוא לא נתנו לפי שאינו מתקלקל אבל מאחר שהוא לא רצה להשאילני אפי' דבר שאינו מתקלקל היאך אני נותן לו דבר המתקלקל קמ"ל קרא דאפ"ה אם אינו משאילו עובר על לא תקום

(9) ובסיפא דנטירה הפך הסדר לרבותא כלומר אף על גב דכשאומו לו איני כמותך שלא השאלתני אינו מביישו בדבריו אלו שיכול הלה להשיבו תשובה ניצחת ולומר לו אני לא השאלתיך לפי ששאלתני הקרדום שהוא דבר המתקלקל אבל אם היית שואלני המגל כמו שאני שואלך גם הייתי משאילך קמ"ל קרא דאפ"ה לא מצי למימר ליה ולא מידי ואם אומר עובר על לא תטור. ובזה אני מבין דקדוק ל' הת"כ דתניא עד היכן כחה של נקימה אמר לי' השאילני מגלך וכו' ובתור הכי תניא עד היכן כחה של נטירה אמר ליה השאילני קרדומך וכו' והר"ב ק"א נדחק שם בפירוש דברים עד היכן כחה ולפי האמור ניהא:

10 רב ש ר הירש על ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקם ולא תטר . . . משורש "נטר" נגזרה ה"מטרה", שהיא לנגד עיני היורים בקשת. ומכאן הוראת "נטר": לכוון את דעתו לנקודה מסוימת זמן רב - על מנת לפגוע בה באיבה. הוראה זו מתאימה להוראת "נטר" כאן: לשמור על איבה כבושה בלב. בפסוק הקודם נאמר: אם אדם סבור שחבירו פגע בו, חובה עליו להוכיחו בדברים. ואילו פסוק זה דורש מן הנפגע לקיים את הקשה ביותר: אפילו לא הועיל בתוכחתו, אסור לו להתנקם; גדולה מזו, עליו למחוק מליבו את זכר העוול שנעשה לו; כל זאת אפילו האחר לא עשה דבר לפייסו. לחיזוק המצווה הזאת מזכירים לנפגע, מי הוא שפגע בו: הפוגע בו הוא אחד מבני עמו; ולפיכך: לא תקם ולא תטר את בני עמך.

11) לעיל נאמר, שאין מקום לשנאה בין "אחים", שכולם בנים למקום. וכעין זה נאמר כאן: העובדה שהפוגע הוא מבני עמך - תעביר מלבך כל רגש נקם. הן עמך הוא עם ה'; לחברת עם זה נתכוון ה' באומרו: "לקחתי אתכם לי לעם" (שמות ו, ז); באותה שעה יצר את ישראל להיות "לו" לעם; מעתה שלטונו יתגלה באותה חברה על ידי היחסים שבין חבריה; הם שירבו את כבוד ה' ויכיניו את כסאו בארץ. ה' שולט באדמתנו, ברכונו ובתביעותינו המשפטיות; משום כך ציוונו על שביעית ויובל, על שמיטה וריבית; ובקיום מצוות אלה ניכנע לפניו - להיטיב איש עם רעהו. ועתה ה' מבקש לשלוט גם ברגשותינו; משום כך אסר לנו נקימה ונטירה; וכך נתחייבנו להביא את קרבן הכניעה הקשה ביותר: עלינו לשעבד את רגשותינו לרצון ה' - ולהעביר מליבנו כל רגש נקימה ונטירה.